

MARITTA LINTUNEN

BORIKSEI LDPSET

NOVELLEJA

WSOY

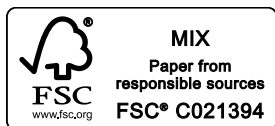
Maritta Lintunen

**BORIKSEM
LAPSET**

Novelleja

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© MARITTA LINTUNEN JA WSOY 2021

ISBN 978-951-0-45623-1

PAINETTU EU:SSA

*»Elämäni oli kuuma harha.
Mutta yhden olen löytänyt ja yhden totisesti voittanut –
tien maahan jota ei ole.»*

EDITH SÖDERGRAN

Sisällys

Sirpaleet	9
Kurjet	35
Kafe Alligator	57
Boriksen lapset	73
Luupartio	103
Karkuri	125
Darja	143
6.12.	165
Neljän tuulen portti	181

SIRPALEET

METSÄ HUOJUI siinä, missä piti olla aho. Hakkuu-
raiskio reuhotti mustana möyhynä siellä, missä piti
kohota sankka metsä. Lammen paikalla hyllyi veh-
kainen suo, peltolähde oli laakea painanne, joka oli
täytetty säilykepurkeilla ja ruosteisilla bensiinikanis-
tereilla. Isoisän kirjaamat tiedot olivat sekaisin kuin
mummolan komeroon unohdetut lasten pelikortit.
Niistä puuttui osia, ne olivat nurinpäin tai väärässä
järjestyksessä ja kuvien väritkin olivat haaltuneet ole-
mattomiin.

Tai sitten tulkitsimme niitä väärin.

Tiina kiipesi ison kiven päälle. Hän tuijotti sil-
mät viiruina kädessään olevaa pikkuvihkosta, sitten
synkänvihreää kuusikkoa. Vilkaisin hiekkatielle pysä-
köityä sähkönsinistä Ladaa, jonka etupenkillä kyy-
hötti kumara hahmo.

Uskoisit jo. Ne Ossin kirjoittamat muistiinpanot
ovat mitä ovat.

Tiina ei ollut kuulevinaan. Hän kääntyili kivellä, tähyili eri ilmansuuntiin ja vinkkasi lopulta kohti menosuuntaa. Mie veikkaisin, jotta myö ollaan viäräs kohas, vaik täs näyttäis olevan tää vihossa mainittu »mahtikivi».

Käänsin katseeni ylös kohti pulskia purjelaivoja muistuttavia pilviä. Nämä siis olivat ne kuuluisat ja taianomaiset »Kannaksen pilvet», joista olin saanut kuulla aina mummolassa käydessäni. Suomenlahden ja Laatokan välinen ristiveto ne lihotteli tuomoisiksi, ei siihen taikoja tarvittu. Tiina hypähti alas kiveltä, loikkia honksi pitkässä märässä heinikossa kohti autoa ja läiskäytti ohimennessään siniruutuvihkolla olkapäättäni. *Palleropilvet*, muistat sie, Topi? Silleenhä mummo noita nimitti.

Huokaisin raskaasti. Jotenkin olisin vielä kestänyt tämän viikonloppuharhailun Heinjoen sateensyömällä, reikäisellä tiellä. Olisin kestänyt Viipurista vuokratun, jokaisesta kivenmurikasta ilmaan poukautavan Ladan, jonka vuoksi hyvää vauhtia parantumassa ollut välilevytyräni oli alkanut uudestaan kipuilla. Olisin sietänyt isoisan muminat, kröhinät ja väliin ankariksi äityvät yskänkohtaukset. Ylitsepääsemättömin ärsytyksenaihe oli kuitenkin siskon puherekisterin

yhtäkkäinen muutos; tuo jatkuva miekutusta ja myökytys, tyhjänhöpinä, voitottelu ja äkkiliikutukset, jolloin oli vaikea erottaa itkua naurusta, naurua itkusta. Meidän suvussamme ainoastaan mummo oli säilyttänyt kannaksenmurteen puheessaan. Isoisä oli sen tietoisesti hylännyt – hän oli kouluttautunut sodan jälkeen kansakoulunopettajaksi, ja halusi vaalia työssään yleis-kieltä. Tätä taustaa vasten siskon miekutusta kuulosti naurettavan päälleliimatulta – vanhempamme olivat syntyneet Helsingissä, isoisästä ei murretta tihkunut puristamallakaan ja mummo oli maannut haudassa jo vuosia. Ensin pidin ilmiötä monta viikkoa podetun matkakuumeen aiheuttamana ylireaktionä, joka laantuisi viimeistään silloin, kun kääntyisimme Viipuri-Pietarin sileältä valtatieltä pikkukylien kapeille ja kuoppaisille poluille. Siinä olisi siskolle karjalaisromantiikkaa yllin kyllin, kun rynkyttäisimme jousettomalla Ladalla kärriteitä, joiden kunnossapitoon Pietarista ei herunut kopeekkaakaan. Kun puheensäätys Heinjokea lähestyessämme vain yltyi, aloin vähitellen tajuta, että siskoni – helsinkiläisen suurehkon mainostoimiston projektipäällikkö – oli todellakin luonut nahkansa heti rajanylityksen jälkeen. Sinne Vainikkalan aseman tullipuomille jäivät puheet Punavuoren

uudesta vegeravintolasta, kombucha-teen terveysvaikutuksista ja työkavereiden Tinder-seikkailuista. Sain seurata, kuinka vastapäätä istuvasta, pillifarkkuihin ahtautuneesta ikisinkku-siskostani sukeutui lyhyen Vainikkala–Viipuri-junamatkan kuluessa 1930-luvun heinjokelainen, yksi Heinjoen muinaisista Mustosista. Huomasin, kuinka hänen silmiinsä syttyi omituinen, kaikkitietävän haikea kajo. Aivan kuin hän olisi äkännyt junanikkunassa piilevän madonreiän, jonka kautta oli mahdollista nähdä menneisiin, vuosikymmenien taakse. Viipuria lähestyessämme isoisa vilkaisi minua oudosti. Myöhemmin ymmärsin, että hän oli pistänyt merkille saman kuin minä. Tiinan oli vallannut menneisyyden huume.

Sinisen Ladan lisäksi Viipurin torilta lähti mukaamme purkki hapankaalia ja suolakurkkuja, pussillinen viipurinrinkeleitä sekä koivunoksista punottu minikokoinen rappuluuta, jolla sisko kertoi harjaavansa töölöläisyksiönsä parvekkeen lumesta. Ossille haettiin viinakaupasta pullo Ladoga-vodkaa »sydänlääkkeeksi». Eihän voinut ennustaa, kuinka 95-vuotias isoisa reagoisi päästessään ensimmäistä kertaa sitten sodan entisille Mustosen tiluksille.

Käänsin Ladan keulan kohti Pietaria. Meno oli valtatiellä tasaista, mutta vieressäni urvottava Ossi ei saanut istua sekuntiakaan rauhassa. Sisko tunki päätään takapenkiltä väliimme ja tulitti turvavöihin sidottua ukkoa lukemattomilla kysymyksillä. Uteluiden ruutipesä oli 1960-luvulla kirjoitettu siniruutu-vihko. Isoisän muisteluvihko, jonka Tiina oli keväällä siepannut piironginlaatikosta mukaansa Helsinkiin. Sen luettuaan hän yhtäkkiä eräänä huhtikuuisena lauantai-iltana oli tajunnut »kuuluvansa johonkin». Kokemusta voimisti Entiset heinjokelaiset -ryhmä, jonka Tiina löysi Facebookista ja josta hän julisti löytäneensä monta hengenheimolaista. *Että mua niin suututtaa, ettei meidän vanhemmat koskaan ymmärtäneet vaalia perinteitä. Ajattele, Topi, mikä kulttuuritausta meillä on eikä me olla tiedostettu sitä!*

Kuivakkaasti totesin, että oli aika lailla ymmärrettävää, etteivät isä ja äiti jaksaneet innostua sellaisesta, mikä oli olemassa vain isovanhempien muistoissa. *Mä ilmoitin toimistollakin kaikille, että mun juuret on Karjalassa ja että mä aion mennä kesällä etsimään Kannakselta meidän maat.*

Ne eivät ole »meidän maita», koetin pistää väliin. Se peltopläntti, josta meille on kerrottu, kuului

aikoinaan isoisän vanhemmille. Ei meille. Sodan jälkeen mökissä on ehkä asunut joku pakkosiirretty venäläinen. Tai sitten kaikki poltettiin ja paikka on yhtä vesakkoa. *Ihan sama mitä jäkätät. Mä olen löytänyt nyt, vasta yli kolmikymppisenä, henkisen kotimaani. Sitä ei voi kukaan viedä pois ihmisestä.*

Ossin rispaantunut vihko oli nyt meidän ainoa karttamme ja oppaamme. Tiinalle oli turha inttää, että maisemat olivat yli seitsemässäkymmenessä vuodessa muuttuneet täysin toisenlaisiksi. Jos myö Ossin kanssa ei löyeta kotipihhaa, niin kotipiha löytää meijät, Tiina reipasteli takapenkiltä ja kiskaisi vanhuksen päässä kekottavan lippalakin typerästi ukon silmille. Suonikas, vapiseva käsi kohosi haparoiden otsalle.

Tässä mitään näe, kun penikat alkaa riehua. Vanhus asetteli lakin arvokkaasti takaisin takaraivolleen. Seuraavasta risteyksestä vasemmalle, hän huokaisi ja sulki silmänsä.

Seisoimme Heinjoen tienvarressa kaulat pitkällä kuin eksyneet marjastajat. Tuuli juoksutti kesannolle jääneitä luonnonheinikkoja ja suhisutti pelloille juurtuneiden haapojen lehvistöjä. Edellisyön sateen jäljiltä syntyneet rapakot läikehtivät oranssisina peileinä

aurinkoisella tiellä. Tiina säpsähti, kun jossakin metsikön takana kajautettiin kiväärillä kolme peräkkäistä laukausta. Kaiku kiiri hiljaisessa maisemassa kauas. Avasin takakontin ja nostin reppuni esiin.

Eiköhän me juoda nyt kahvit. Tämä oli jo viides hutipysähdys ja kaikki sen ansiota, että sinä tulkitset omin päin tuota saatanan vihkoa.

Sisko katsahti minuun loukkaantuneena, otti haluttomana vastaan muovimukin ja kardemummalle tuoksuvan rinkelin.

Selkä vihoittelee pahasti, lisäsin perään pehmentääkseni ärähdystäni.

Tiina poltti kahvissa kielensä ja irvisti. Oliko siun sitten pakko vuokrata halvin kosla?

Kiersin auton toiselle puolen ja ojensin höyryävän kahvimukin avoimesta sivuikkunasta Ossille.

Vänttisen vanhoja hakamaita, isoisä tuumasi enemmän itsekseen kuin meille. Kilometri vielä, niin ollaan perillä.

En peitellety vahingoniloani; olisiko sittenkin kannattanut luottaa Ossiin eikä päsmäröidä kartanlukijana? Isoisä nosti kaksin käsin mukia huulilleen ja koetti urheasti olla läikyttämättä kahvia syliinsä. Yritin lukea vanhuksen kasvoilta hänen mielteitään.

Mahtoi tuntua oudolta katsella muinaista lapsuudenmaisemaa 95-vuotiaan silmillä.

Oliko se kesää 1944, kun viimeksi kävit täällä?

Ossi sai yskänkohtauksen ja sieppasin mukin hetkeksi turvaan vapisevista käsistä. Katselin hienotunteisesti maisemia, kun vanhus kakosteli ja sylkäisi lopuksi limaklöntin ulos ikkunasta.

Ohi mentiin juoksulla, ei siinä paikkoja enää keretty katsella, hän totesi voipuneesti.

Mutta nyt myö etitään kaik paikat. Kivijalat, kaitvot, mitä siel liekii oottamas kotiväkkee, Tiina leperтели rinkelinmurujen seasta.

Rusautin termospullon korkin kiinni. Sekunnin ajan teki mieleni tunkea paksu viipurinrinkeli syvälle siskon kurkkuun. Olisi edes hetken vaiti. Antaisi isön itse tuntea sen, mitä on tunteakseen.

Hätkähdin kun tien vastakkaiselle puolen etäälle metsäreunaan ilmestyi suuri, tumma hahmo. Vedin syvään henkeä. Hirvi. Sitäkö ne tuolla ammuskelivat, kesäkuussa? Eläin otti epäröiden vainua, heilautti komeaa kruunuaan ja lähti ylittämään peltoa. Se linkkasi pahasti takajalkaansa.

Mitä sie siellä toljotat, lähetään jo, Tiina kiekaisi takapenkiltä.

Ole hiljaa, sähähdin. Hiivin matalana kuskin paikalle ja vedin oven varoen kiinni. Ossi katsoi ohitsemi ulos, hän oli nähnyt saman mitä minäkin. Seurasimme, kuinka vaikeasti ontuva eläin katosi sankkaan kuusikkoon.

Salametsästäjiä, mutta eivät osaa asiaansa, murahti isoisä, kun käynnistin moottorin.

Tienoon saattoi tunnistaa ihmisen entiseksi asuinpaikaksi helakasti kukkivan juhannusruusupensaam ja villiintyneen sireenipöheikön perusteella. En ehtinyt sammuttaa moottoria, kun Tiina jo paukautti auton oven perässään kiinni ja kiisi juoksujalkaa ojan yli pensaikkoja kohti.

Autoin Ossin ulos Ladasta. Vilkaisin kävelykeppiin tukeutuvaa isoisää kysyvästi; hänellä ei näyttänyt olevan aikomusta hievahtaa mihinkään auton viereltä.

Menkää te, tulen perässä omia aikojani.

Tiinan vaalea pää kohosi ruusupensaam takaa. On tiällä ainakin yksi kivijalan palanen jälellä! Ja ruostunut tynnyrinkansi.

Kiersin ojan ja osoitin Ossille kädelläni reitin, josta kannatti kävellä. Isoisä viivytteli yhä auton vieressä.

Eikö se kykenekään perille asti? Onko tämä sille kuitenkin liian raskas kokemus?

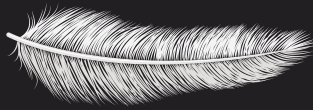
Tiinan kalkatus kantautui jo etäältä, sakeasta pihlajikosta. Saunasta ei mittään jällellä! Liekö täskii pihas kaivo täynnä pensinikanistereita, saap nähä.

Seisahdin kivijalaksi tunnistettavan lohkareen eteen. Omituinen autius valui sisään. Hyönteiset surisivat kermanvärisissä ruusunkukissa, lumivalkea pilvi oli seisahtunut kuin ankkuriin entisen talonpaikan ylle. Tätä ei voi koskaan ymmärtää. Eläytyä toki voi, ja kuvitella, niin kuin Tiina nyt. Mutta ymmärtää ei. Ihmisten vaivannäkö ja uurastus; historiaan katoava äkkinäinen tuulenhumaus – ja kymmenien vuosien työ on silmänräpäyksessä ohitse. Jäljelle jää vain ruoho, kukat ja pilvet, jotka kelluvat taivaiden avonaisilla vesillä. Tämäkin kivinen heinikko, josta kulkijat ja äänet katosivat. Niistä tuli pelkkiä mikrokooppisen pieniä painanteita meidän soluihimme. Jokin savuntuoksuinen muistijälki syksyisestä saunaillasta. Varjo kaivolle kumartuvasta hahmosta. Ihonvärähdys, kun kostea juolavehnä raapaisi haavan paljaaseen nilkkaan. Tai jonkin yksinäisen linnun ääntely kamarin seinän takana keskikesän yönä. Niitä muistojen painaumia on enää turha hakea täältä,

tapahtumapaikoilta. Elämänmerkit lakaistiin tuuleen sillä hetkellä, kun viimeinen lähtijä sulki pirtinoven takanaan. Maisema jää meihin, meistä ei hiukkastaakaan maisemaan. Meistä ei jää jäljelle mitään.

Pyyhkäisin silmäni vaivihkaa kuivaksi ja vilkaisin vaistomaisesti ympärilleni. Paha olo yllätti vieläkin varomattomalla hetkellä. Ilman elämäni rankinta vastoinkäymistä en varmasti olisi nyt täällä; selkäkipuisena ladakuskina henkiseen kansallispukuunsa ahtautuneelle stadilaiselle ja hapertuneelle sotainvalidille. Ilman Rakennusapu Oy Topi Mustosen konkurssia en synkistelisi kaiken katoavaisuutta, vaan istuisin pikkuruisessa toimistossani ottamassa vastaan toimeksiantoja, palkkaamassa rakennusmiehiä ja laskemassa kustannusarvioita. Istuisin nuhjuisessa kopissani, mustunut kahvinkeitin korisisi kotoisesti pöydäankulmalla, kun vastailisin äkäisten rakennusmestareiden ja tavaranvälittäjien puheluihin välilevytyrä särkyä säteillen, mutta siitä huolimatta onnellisena. Onnellisena, koska kuvitelmaani ei olisi vielä rikottu. Kuvitelmaa siitä, että työni kautta jättäisin maailmaan pysyvän merkin.

Mestarillisia novelleja kyräilystä ja kiintymyksestä – kirkkaasti ja kaunistelematta.

Nuori Sulo lähtee vuonna 1935 Viipuriin tunnetun ja ankan Boris Sirpon viulunsoiton oppilaaksi. Vuosikymmeniä myöhemmin arkistonhoitaja saa käsiinsä Sulon päiväkirjan ja alkaa selvittää tämän mysteerii. Nykyään moni etsii rajan takaa kadonnutta aikaa, kuten Ojanen, joka kaivaa Karjalan metsissä kaatuneen veljen luita.

Naapuria epäillään ja illuusioihin paetaan, mutta lähemmässä tarkastelussa muistot ja aikaisemmilta sukupolvilta perityt totuudet muuttavat muotoaan.

Päälllys:
Mika Wist

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-45623-1